

BÁNYAI TIBOR MÁRK

G. István László: Repülő szőnyeg

Magvető, 2015

G. István László legújabb kötete kapásból, de nem magától értetődően kérdőjelezi meg szokásos olvasói várakozásainkat, ugyanis deklarálta versek, és nem költemények olvasására hív. Másként szólva mintha a poeta doctus szólalna meg, akár még a poeta natus rovására is. A költői mellett tudniillik legalább ugyanolyan hangsúllyal, ha nem hangsúlyosabban jelenik meg a szaktudósi szerep is. Mert G. István szinte kivétel nélkül minden verset lapalji jegyzettel lát el, amelyek verstani szempontból értelmezik ezeket. A lábjegyzetek olykor érdekes irodalomtörténeti adalékokkal is kiegészülnek. Így például megtudhatjuk, hogy a rímtelen ötös jambus a shakespeare-i drámák egyik alapformája, de a *Csongor és Tünde* Éj-monológja is ebben íródott. Vagy hogy az ütemhangsúlyos Himfy-stróféhoz gyakran járulhat szimultán trochaikus lejtés. A hendecasyllabus Catullus leggyakrabban használt sora, Weöres Sándor pedig gyakran használja a háromlábú anapestust.

Ez az összesen 231 vers – vagy ahogyan az alcím mondja: „háromszor hetvenhét minta” – az előszó tanúsága szerint a Szepes–Szerdahelyi-féle *Verstanból* (Gondolat, 1981) kiindulva veszi sorra a különféle versformákat. A görög-római típusú időmértékes verselés számbavétele mellett az ütemhangsúly és a hangsúlyszámítás is teret kap. Ahogyan többek közt a matematikai, az arab, perzsa, indiai és észti formák is. A strófászerkezetek közül a könyv részletesen leírja és szemlélteti a különböző szonett-típusokat és balladaformákat, a rondót és a haikut.

Ehhez a nagyszabású és kuriózumnak ígérkező vállalkozáshoz a költő nagyban támaszkodhatott tudós alteregójára, aki a *Dekonstruált ritmitka* (Ráció, 2014) című, 2010-ben megvédett doktori értekezésében Weöres Sándortól a *Magyar etüdök* első sorozatát dolgozta fel. Géher István László e munkája, amely a nyelv zenei szimmetriamintázatát építő hosszú–rövid szótagok szekvenciát számítástechnikai háttérrel vizsgálja, mind az időmértékes és ütemhangsúlyos, mind pedig a szabad- és próza-

vers vonatkozásában jelentős verstani novumokat mutat fel.

Ha tehát a *Repülő szőnyeg* felcsapásával az a célunk, hogy egy verstani példatár segítségével pallérozzuk ritmikai prozódiai ismereteinket, vagy éppen tanítási segédanyagot keresünk, vagy egyszerűen csak élvezni akarjuk, hogy a mai magyar nyelven is érvényesen meg tudunk szólalni kötött formákban, akkor mindenképp érdemes fellapoznunk a kötetet.

Lehetnek azonban másféle olvasói várakozásaink is. Ha például remekműveket és katartikus hatást keresünk, akkor csalódnunk fogunk. Hamar rá kell jönnünk, hogy a könyv úgy ajánl fel kétféle diskurzust, hogy közülük vállaltan nem az egyéni hang a fontosabb, hanem a szakmaiság öröme és az a bravúros profizmus, amely végig fenntart egy egyenletes színvonalat. Amennyiben elfogadjuk azt, amit Tóth Krisztina az előszóban mond, hogy kötött formában szinte bárki tud írni (megtanulhat), akkor egy verseskötet számára az egyik legkézenfekvőbb tétnek az tűnik, hogy – avittas kifejezéssel élve – a megtanulható formával kéz a kézben jár-e a tartalom is. Azaz a vers a szakma készség szintű ismeretét bizonyító ujjgyakorlat, vagy szíven is tud ütni?

Tóth Krisztina cím szerint négy darabot sorol fel mint kiemelkedően szépeket: *Túlvilági tűnődés*, *Korraaj*, *Öreg hangra* és *Nagy fehérség*. Amikor viszont Tóth Krisztinát követve a pontos oldalszámokat keresnénk, hiába lapozunk a verscímeikért a tartalomjegyzékhez. Mert tartalomjegyzék helyett tárgymutatót találunk csak, amely az egyes darabokat sorszámuk szerint rendeli a versformához. Műcím helyett tehát darabszámot találunk. Ez a szerkesztési megoldás is arra utal, hogy nem a hagyományos értelemben vett üzenet (tartalom, mondanivaló), hanem a (vers)forma esik itt nagyobb súllyal a latba. Tagadhatatlan tehát, hogy a 216. darab, azaz a kambodzsai *go vat* formájú *Nagy fehérség* valóban a kötet egyik legsikerültebb költeménye. Jó választás volt kiemelni a borító hátuljára is: „Félig nyíló szemhéjdon / ébrenlét és alvás rokon:

/ nagy fehérség körülötte. // Aki nyárból tart a télbe, / az az őszbe sose tér be, / nagy fehérség körülötte. // Mindegyikben alvás várna. / Van az Isten, van a párna. / Nagy fehérség körülötte.."

A magam részéről kiemelném még a 26. darabot (*Leletmentés*), amely kulcsvers a kötet koncepciójának megértéséhez. Ez a kis csattanós ars poetica, amely egyúttal Weöres-hommage is, önmagát és az egész gyűjteményt magyarázza: „Fel vörösök, proletárok: / Bóbita, Bóbita táncol! / Menynyire más ez a két sor! / És ugyanazt kalapálja. / Mennyire nincs, aki hallja...” A 175. darab (*Templomi ballada*) a maga villonos habitusával egy mesteri pastiche: „Untat a huzatos templomhajó, / a pap ketetes, rizskásás beszéde, / hívő-orgazmus, szentostyafaló / nép mindenhetes megkönnyebbülése...” A 190. darab (*Szellemujj*) formája szerint *ottava rima* stanza: ennél azonban sokkal lényegesebb, hogy egy ihletett (megható) apa-vers: „Alvó-

idő, nem való semmi másra, / csak párnámon ne lenne annyi gond / álmra várni, agyelnémulásra – / egy emlék képe folyton beleront / az egyenletes semmitgondolásba, / amit a felejtés majd visszabont – / apám képe izzik fel retinámon, / álomnak vélném, bár ne volna álom...” A 205., cím nélküli darab egy *vabi* haiku, amely nem csak a lábjegyzet szerint mutat meg kis dolgokon keresztül egyetemes sugallatot: „hunyt szemem alá – / fekete lesz az arcom – / napfényt szorítok”.

Ez a néhány vers egyáltalán nem üt el az életmű eddigi köteteitől. Szervesen kapcsolódnak ahhoz a keresetlenséghez, amely G. István László megrázó erejű, de precízen enigmatikus, a fogalmi gondolkodásba drámai feszültséget oltó költészetének talán legmarkánsabb jellemzője. E keresetlen hangnak mintadarabja – hogy csak egyetlen példát említsek – az *Olyan fázással* lehetne a *Merülő szonettek* (1998) kötetből.

SÁRI ORSOLYA

Az ellopott tragédia

Rejtő Jenő-émlékkötet

Szerk. Thuróczy Gergely, PIM, 2015

2003-ban, Rejtő Jenő halálának 60. évfordulóján a Petőfi Irodalmi Múzeumban Rejtő Jenő-émlékiállítás nyílt. A tárlat címe: *Az ellopott tragédia*. Az azóta eltelt tizenkét év során féltucatnyi helyen fordult meg az emlékiállítás, és 2015-ben megjelent *Az ellopott tragédia: Rejtő Jenő-émlékkötet* című könyv Thuróczy Gergely szerkesztésében.

Rejtő Jenő a zsidó származású Reich család harmadik fiúgyermekéként született 1905-ben. Élete során próbálkozott operettlibrettók (*Egy görbe éjszaka*), színházi darabok (*Aki mer, az nyer*), filmforgatókönyvek (*Sportszerelem*) írásával, mégis a köztudatba ponyvaregényeivel robbant be. A ponyvaregények minden műfajában alkotott, vagyis írt légiós regényeket (*A tizennégy karátos autó*), western és bűnügyi történeteket (*Vesztetgár a Grand Hotelben*), de útirajzai (*Megyek Párizsba, ahol még egyszer sem haldokoltam*) is megjelentek. Miután az *Egyedül Vagyunk* című szélsőjobboldali lap leköszölte, hogy zsidó származású, Rejtő Jenőt munkaszolgálatra hurcolták. 1943. január 1-jén halt meg Jevdakóvóban. Erről is szól Hámori Tibor 1982-ben megjelent *Piszkos Fred és a többiek...: Történetek Rejtő Jenő életéből*

című könyve, amely 1999-ben felújított változatban, immáron *Rejtő Jenő rejtélyes élete* címmel került nyomdába. A könyvben megjelent állításokat nem lehet fenntartások nélkül kezelni, hiszen a szerző mellőz bármiféle jegyzetelést, és felhasznált szakirodalmat sem találunk benne. Mint ahogy az első kiadás címe is érzékelteti, a könyv leginkább legendákat, történeteket tartalmaz, a tudományosság igénye nélkül. A legendák többségét, például azt, hogy Rejtő Jenő a Japán kávéházban regényei részleteivel fizetett volna, *Az ellopott tragédia* szerzői, jelesül Győri Anna, Perczel Olivér, Szilágyi Zsófia Júlia és Thuróczy Gergely eloszlatták. A legendaoszlatást és az eddig járatlan ösvények bejárását, mint ahogy azt a *Szerkesztői utószó*ban is olvashatjuk, a Petőfi Irodalmi Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai is segítették.

Bár Rejtőről – többek között – Hámori Tibor már említett könyvének és Veres András *A ponyva klasszikusa* című tanulmányának (*A magyar irodalom története III.*, szerk. SZEGEDY-MASZÁK Mihály; VERES András, Bp., Gondolat, 2007, 381–389.) köszönhetően egyre többet tudhatunk, *Az ellopott tra-*